

דְּרָשׁוֹת

בס"ד

פרשת שמיני, תשע"ז, מספר 1216

במה חטאו נדב ואביהוא?

שון-זליג אסטר

ההקבלה בין מעשה הבנים למעשה האב הוא השורש "קרב".

במעשה בני אהרון נאמר **"וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם"** (י:א). ואילו במעשה אהרון, שורש זה חוזר פעמים רבות מאד, אך במובן שונה.

הייחודיות של אהרון מתבטאת בשימוש בשורש "קרב" מתחילת פרשתנו. כבר בתחילת הפרשה משה קורא **"לֹא־הָרַן וּלְבַנָּיו וּלְזַקְנֵי יִשְׂרָאֵל"** (ט:א), אך את הצו **"וְהִקְרַב לִפְנֵי ה'"** (ט:ב) הוא מפנה רק כלפי אהרון.

לאחר שכל העדה קרבה ועומדת לפני ה' (ט:ה), שוב מייחד משה את אהרון: **"קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ"** (ט:ז). אהרון עושה כן, שוחט את עגל החטאת, ואז חוזר אותו שורש, אבל במובן אחר: **"וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבַּל אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ"** (ט:ט).

ארבעת בני אהרון מסייעים לאביהם: הם מגישים לו את הדם, אך אל המזבח אינם קרבים. כך גם בתיאור הקרבת העולה (ט:יב-יד). בני אהרון "ממציאים" לאביהם את העולה, ואילו את הגשת העולה למזבח עושה אהרון לבדו. הייחודיות של אהרון באה לידי ביטוי גם בפסוקים הבאים: **"וַיִּקְרַב אֶת קַרְבָּן הָעֵם ... וַיִּקְרַב אֶת הָעֶלְהָ ... וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה..."** (ט:טו-יז). לבניו לא נותר אלא לסייע במעט ולהמציא לו את הדם (ט:יח).

האם תפקיד "מסייע" זה היה עלבון לבני אהרון? האין זה כבוד גדול דיו לשמש כ"שחקני משנה" ולסייע לאביהם ביום הגדול של חנוכת המשכן?

כדי לענות על שאלות אלה, ראוי לזכור שמעשי אהרון ביום השמיני הם בעצם המשך של מעשיו ומעשי בניו בשבעת ימי המילואים. בימים אלה, המתוארים בסוף פרשת "צו", הושוו אהרון ובניו השוואה מלאה, באמצעות אותו השורש: "קרב". וכך נאמר: **"וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו" (ח:ו)**. את הקרבנות הקריב משה, ואילו את עבודת הסמיכה עשו אהרון ובניו בצוותא:

וַיִּסְמְךָ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאת (ח:ד).
וַיִּסְמְכוּ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאֵיל (ח:יח).

ריבוי הדעות בשאלה במה חטאו שני בני אהרון מעיד על הבעיה: התורה אינה מגדירה במפורש את חטאם.

רש"י מביא את שתי הסברות הידועות מחז"ל: "לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן", ו"שתויי יין נכנסו למקדש". שתי הדעות מבוססות על השלמת פרטים ברצף הסיפורי בתורה. שד"ל מביא גישה שונה במעט, המבוססת על קריאה צמודה של הפסוקים בפרשה ומחוצה לה. עיקר דבריו: "שהיה חטאם מפני הגאווה". דבריו אינם סותרים את הדעות המובאות ברש"י, שכן הוראת הלכה בפני הרב נובעת מגאווה, ושתיות יין לשכרה גורמת (כידוע) לתדמית עצמית מנופחת. החידוש בדברי שד"ל הוא בניתוח הפשט שלו. בעיוננו נלך בעקבות שד"ל, ונוסיף עיון מדוקדק בלשוניות מפתח בפרשה.

הניתוח מתחיל בהקבלה הברורה בין תגובת ה' למעשה אהרון בפרשה לבין תגובתו למעשה שני בני אהרון. בפרק ט' יש תיאור של אהרון, המקריב את קרבנות היום השמיני, מניף את התנופה, ולבסוף מברך את העם (פס' א-כב). כתוצאה מכך: **"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֶלְהָ וְאֶת הַחֲלָבִים, וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם"** (ט:כד). אותן מילים פותחות את תגובת ה' ל"קרבן" שהקריבו בני אהרון: **"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיִּמְתּוּ לִפְנֵי ה'" (י:ב)**. בשני המקרים יוצאת אש מלפני ה', אך האש מאותתת שמעשה אהרון נתקבל, ומעשה בניו נתפס כחטא חמור.

שימוש השורש קרב בתיאור שבעת ימי המילואים ובתיאור היום השמיני

הקבלה זו מזמינה עיון במעשים המקבילים שעשו אהרון ובניו, מעשים שהביאו לתוצאות כה הפוכות. התורה מתארת את המעשים האלה בלשוניות מקבילות, והמפתח היוצר את

* ד"ר שון-זליג אסטר מלמד במחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכאולוגיה ובמחלקה לתנ"ך באוניברסיטת בר-אילן, ועוסק בקשרים שבין התנ"ך למזרח הקדום.

מעשה הקטורת אנו רואים כבר בפרשת "תצוה". כידוע, מזבח הקטורת אינו מופיע בפרשת "תרומה" יחד עם כל כלי המשכן. הציוויים לבניית המשכן וכליו מופיעים בפרשות "תרומה" ו"תצוה", ומגיעים לשיאם לקראת סוף פרשת "תצוה": "וְקִדַּשְׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אֹהֶרֶן וְאֶת בְּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי. וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵייתִי לָהֶם לֵאלֹהִים (שם' כט:מד-מה). הפסוקים מדגישים כאן את קדושת "אהרן ובניו", וכך גם הפסוקים הקודמים, שבהם נצטווה משה למלא את ידי "אהרן ובניו" שבעת ימים (כט:לה). שם גם נאמר שבגדי הקודש המיוחדים של אהרון "יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו" (כט: כט), פרט המדגיש את הדמיון בין הבנים לאב. רק אחרי שיא זה של תיאור "ושכנת", מגיע תיאור מזבח הקטורת, והעבודה הקשורה בו המיוחדת לאהרון בלבד: "וְהִקְטִיר עָלָיו אֹהֶרֶן קֹטֵרֶת סַמִּים, בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנֶּזֶל יִקְטִירָנָה... וְכַפֵּר אֹהֶרֶן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בְּשָׁנָה" (שם' ל:ז-י). התיאור של מזבח הקטורת מופיע אחרי פסוקי השיא, מפני שהוא טומן בחובו את המרכיבים שאפשרו את הנפילה הגדולה של שני בני אהרון.

מקרה לקדושה

אחרי הנפילה הגדולה הזו עובר ספר ויקרא לדגש שונה: בעוד שמתחילת הספר עד מעשה בני אהרון ישנה הדגשה על עניין הקרבה והקרבת, ממעשה בני אהרון ואילך הספר מדגיש את עניין הקדושה, כלומר ההבדלה. רואים זאת כבר בסוף פרשתנו (יא:מד-מז), במצווה להיבדל ממאכלים מסוימים, ובהמשך התורה מצווה על הצורך להיבדל מביאות אסורות. שני תחומים אלה הם המרכזיים ב"ספר הקדושה" ברמב"ם: אלה תחומים הקשורים ל"אגו". חלק מרעיון הקדושה הוא שאדם צריך לדעת להגביל את ה"אגו" שלו, ולדעת את מקומו בעולם, הן ביחס לבני אדם אחרים הן ביחס לקונו. ממעשה בני אהרון ואילך, במשך כמה פרשות, התורה מצווה על האדם שאין די רק בקרבה לה', אלא עליו להגביל את ה"גאוה" שלו, את הרצון להגיע מעלה מעלה. מעשה בני אהרון משמש אזהרה מפני ניסיונות להתקרב לה', שאין בהם את ממד ההגבלה העצמית, ממד הקשור לקדושה.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
f [הדף השבועי - אוניברסיטת בר-אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

וְיִסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאֵיל (ח:כב).

הדגש על מעמד הדומה של האב והבנים בא לידי ביטוי גם בתנופה: "וַיִּתֵּן אֶת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וַיִּנָּף אֹתָם תְּנוּפָה" (ח:כז), וכן בשמן המשחה: "וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמֵן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּז עַל אֹהֶרֶן עַל בְּגָדָיו וְעַל בְּנָיו וְעַל בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ, וַיִּקְדַּשׁ אֶת אֹהֶרֶן אֶת בְּגָדָיו וְאֶת בְּנָיו וְאֶת בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ" (ח:ל).

השיא של המעמד הדומה מתואר בפסוקי הסיום של פרשת "צו", כאשר אהרון ובניו לנים יחד במעין מחנה הכשרה לכוהנים עתידיים: "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יָמֵי מְלֵאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יְדְכֶם" (ח:לג). אהרון ובניו נכנסים להכשרה יחד, ונראה שמעמד דומה.

חטא נדב ואביהוא

ההבדל בין המעמד של האב לבין זה של הבנים בא לידי ביטוי רק ביום השמיני, כאשר אהרון קרב אל המזבח, ואילו בניו אמורים רק לסייע בידו. חלק מבניו אכן קיבלו את ההבדל במעמד שנקבע להם באותו היום. אולם נראה שנדב ואביהוא לא קיבלו זאת, וחשבו שמלאכת הסיוע אינה מספיקה להם. בפעם הראשונה בכל שמונת הימים המתוארים, עשו הם עצמם את מלאכת ההקרבה:

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֹהֶרֶן נְדָב וְאָבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתוֹ וַיִּתְּנוּ בָּהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קֹטֵרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם (י:א).

על כך שד"ל אומר:

לא היתה כוונתם להקטיר קטורת של שחר, שאם כן, מה מקום לשתי מחתות? אבל הקריבו קטורת שלא ציוה ה', והיה חטאתם מפני גאוה, כי לא הספיק להם להיות משרתים לאביהם, ככתוב (ט:יב): "וַיִּמְצְאוּ בְנֵי אֹהֶרֶן אֱלֹוֹי אֶת הַדָּם", ובקשו להראות שגם הם כהני ה' כאהרון, והואיל משה לא ציוה אותם לעשות שום עבודה פרטית, בחרו הם לעצמם עבודה יקרה והקריבו לפני ה' אש זרה.¹

מדוע בחרו בני אהרון להקטיר דווקא קטורת? הבדל המעמדות בין הכוהן הרגיל ובין הכוהן הגדול בא לידי ביטוי מיוחד במעשה הקטורת, ודווקא במלאכה זו ביטאו נדב ואביהוא את רצונם ל"התקרב" למזבח. את הייחודיות של

¹ פירוש על חמשה חומשי תורה, ירושלים תשכ"ו (התקין לדפוס ד"ר פנחס שלזינגר).